

1.

Kao svaki Lenjinov spis, ova nova brošura¹⁾ zasluži da je svi komunisti brižljivo prostudiraju. Ona opet pokazuje njegovu izvanrednu sposobnost da uoči ono odsudno novo kod jedne nove pojave u razvitku proletarijata, da na suštinski način shvati njenu bit i učini je shvatljivom. Dok su raniji spisi bili više posvećeni polemici, pokušavajući više da odrede borbene organizacije proletarijata (u prvom redu državu), ovaj je posvećen sada prokljajalim klimama novog društva. Kao što je kapitalistički oblik proizvodnje, sa svojom radnom disciplinom, diktiranom ekonomskom prinudom (glad), prevazišao pukli oblik feudalno-kmetskog nasilja, tako će slobodna saradnja slobodnih ljudi u novom društvu — takođe i u odnosu na proizvodnju — daleko prevazići kapitalizam. Socijaldemokratski defetisti svetske revolucije su upravo u tom pogledu do krajnosti nepoverljivi. Oni se pozivaju na slabljenje radne discipline, na smanjenje produktivnosti, jednom rečju na činjenice koje su neophodne prateće pojave kapitalističkog privrednog sistema u raspadu. I sa nestrpjenjem i netrpeljivošću, koja po snazi može da se uporedi samo sa njihovom strpljivošću i trpeljivošću prema kapitalizmu, ukazuju na to da se ove činjenice u Sovjetskoj Rusiji nisu *odmah* promenile. Pomanjkanje sirovina, unutrašnje borbe, organizacione teškoće važe u njihovim očima kao opravdanja samo za kapitalističke države; jedno proletersko društveno uređenje moralo bi, po njima, u trenutku svoga nastanka doneti unutrašnje i spoljašnje promene svih odnosa, poboljšanje stanja u svim oblastima. Pravi revolucionari, pre svega Lenjin, odlikuju se, nasuprot malograđanstini ove utopije, time što tu nemaju iluzija. Oni znaju šta, od privrede koja je propala u svetskom ratu i, pre svega, od u kapitalizmu duhovno iskvarenih i propalih, u egoizmu vaspitanih ljudi — može da se očekuje. Ali ne imati iluzija ne znači za istinskog revolucionara nikada malodušnost i očajanje, već putem saznanja učvršćenu veru u svetsko-istorijsku misiju proletarijata; veru koja, usled sprostosti i često više nego protivrečnih okolnosti svoga ostvarivanja, nikada ne može biti poljuljana; jedna vera, dakle, koja sve ovo prihvata i koja prolazeći kroz sve te smetnje i prepreke nikada ne gubi iz vida svoj cilj i osnove njegovog ostvarenja.

Komunističke subote, mobilizacija za rad, koje je komunistička partija Rusije sprovela, razmatrane su više puta i sa različitim stanovišta. Razumljivo da je pri tome težište stalno stavljano na njene stvarno nastale i moguće privredne posledice. Ma koliko, pak, ove mogu biti važne, komunističke subote, mogućnost i način njihovog nastanka znače i nešto drugo, što doseže daleko iznad njihovih neposrednih privrednih posledica. „Komunističke subote”, kaže Lenjin, „imaju zato ogromno istorijsko značenje, jer nam pokazuju svesnu i dobrovoljnu inicijativu radnika u razvijanju produktivnosti rada, u

derđ lukač

prelazu ka novoj radnoj disciplini, u stvaranju socijalističkih privrednih i životnih uslova”. Često se neruskim komunističkim partijama prebacuje da one u svome delanju i zahtevima suviše ropski podražavaju ruski uzor. Mjeni se čini da u mnogim (ne sasvim nebitnim) tačkama imamo baš nešto suprotno: evropske komunističke partije ne mogu ili neće da dokuče prave izvore snage ruskog pokreta, pa čak i ako im ponešto od toga postane jasno, ne uspevaju da prikupe snagu da ova učenja prenesu u život.

Komunističke subote, kao prve klice prelaza sa radne discipline kapitalističkog privrednog sistema na disciplinu socijalističkog sistema, kao zametak „škoka iz carstva nužnosti u carstvo lobode”, nisu niuikom slučaju institucionalna dela sovjetske vlade, već moralna dela komunističke partije. I upravo ovu odlučujuću i presudnu stranu stvarnosti KPR druge bratske partije najmanje prosuđuju, iz nje se jedva kada izvlače potrebne pouke, ovaj primer se manje-više uopšte ne podražava.

2.

Mi svi znamo i uvek iznova naglašavamo: Komunistička partija je organizacioni izraz revolucionarne volje proletarijata. Ona, dakle, nipošto nije za to određena da obuhvati sveukupnost proletarijata; kao svesna vodilja revolucije, kao otevljenije ideje revolucije, ona, štaviše, treba da ujedini svoje najsvesnije prvoborce, istinski revolucionarne i klasno svesne radnike. Do same revolucije će, zakonomernim delovanjem ekonomskih snaga, neminovno doći. Zadatak i misija komunističkih partija je, da — barem većim delom, neovisno od nje nastalih — revolucionarnom pokretu da pravac i cilj i da one, usled sloma kapitalističkog privrednog sistema elementarno razbuktale izlive, svesno povede na jedini mogući put spasenja, na put diktature proletarijata.

Dok su, dakle, stare partije bile kompromiserska udruženja, raznorodne mase, koje se, shodno tome, veoma brzo birokratizuju i veoma brzo stvaraju aristokratiju partijskih oficira i podoficira koja je odvojena od masa, nove komunističke partije treba da predstavljaju čisti izraz klasne borbe, revolucije, prevazilaženje građanskog društva. Prelaz iz starog u novo društvo ne znači samo puku ekonomsku ili institucionalnu, nego, istovremeno, i moralnu promenu. Ne treba pogrešno razumeti: ništa nam nije tako daleko kao malograđanska utopija onih koji promenu društva mogu da zamisle samo putem unutrašnjeg menjanja ljudi. (Malograđanstina tog gledanja sastoji se, ne na poslednjem mestu, u tome, što njeni predstavnici — svesno ili nesvesno — odgadjaju promenu društva u nedogledne daljine bezvremenosti). Mi štaviše, naglašavamo da je prelaz iz starog društva u novo nužna posledica razvoja ekonomskih snaga i zakonomernosti. Ali ovaj prelaz je — pri svoj ob-

MORALNA
MISIJA
KOMUNIS
TIČKE
PARTIJE

jektivnoj nužnosti — upravo prelaz od vezanosti i opredmećenosti u slobodu i čovečnost. I zato sloboda ne može biti samo jedan plod, jedan rezultat razvitka, nego mora da nastupi jedan trenutak razvitka, gde će ona postati jedna od pogonskih snaga; njen značaj kao pogonske snage mora stalno da raste, sve dok ne bude došao trenutak kada će potpuno preuzeti vodstvo u društvu koje je postalo čovečno, kada „predistorija čovečanstva” prestaje, a može da počne njegova stvarna istorija. Pačetak ove faze poklapa se, izgleda, po našem shvatanju, sa stanikom revolucionarne svesti, sa osnivanjem komunističke partije. Jer svaka komunistička partija — čim ne stoji u opoziciji građanskom društvu, već otelevljuje njenu objektiviranu negaciju — ne predstavlja samu puku suprotnost starim socijaldemokratskim partijama, ona je, štaviše, početak njenog uništavanja, njenog nestajanja. Bila je duboka tragika radničkog pokreta, što on — ideološki — nije bio u stanju da se potpuno otrgne od tla kapitalizma. Stare socijaldemokratske partije ovo odvajanje nisu čak ni ozbiljno pokušavale: one su u svojoj biti ostale čisto građanske partije; kompromis, lov na glasove, jeftina demagogija, intrige, laktašenje i birokratija, spadali su, isto tako, u njihova obeležja kao i kod građanskih partija. Koalicije sa građanskim partijama nisu stoga samo posledice objektivno-političkih nužnosti, već i unutrašnjeg ustrojstva, prave biti socijaldemokratskih partija. Otuda je više nego razumljivo što je u istinski revolucionarnim, ali ne jasno svesnim strujanjima radničkog pokreta došla od izražaja jedna tendencija koja se nije upravila samo protiv malograđanske, korupcionaške i kontrarevolucionarne biti starih partija, nego protiv bića partije uopšte. Jedan od razloga nastanka i privlačne snage sindikalizma jeste besumnje u etičkom odbacivanju starih partija.

KPR nije ovoj opasnosti nikada podlegla. Dilemama: stara partija i sindikalizam, birokratska organizacija i razbijanje partije, suprotstavila je ona jasno tertium datur (treća mogućnost). Ova treća mogućnost je, dakle, onaj momenat čije posledice opažamo na svakom koraku u ruskoj revoluciji, a mi smo do sada bili suviše malo dušni i leni da sagledamo njegove osnove i da ih primimo u naše pokrete kao pokretačke snage.

3.

Osnove ove moći KPR nalaze se, prvo, u njenoj unutrašnjoj organizaciji, drugo, u načinu na koji shvata svoj zadatak i misiju i, treće, (kao posledica prve dve) u načinu na koji deluje na svoje članove. KPR je — nasuprot starim socijaldemokratskim i većini neruskih komunističkih partija — zatvorena, a ne otvorena partija. Ne samo što ne vrbuje svakog za člana (jedan od glavnih uzroka korupcije i kompromisa), nego čak ni svaki koji bi hteo biti njen član ne može to postati. Kao sitlo, pri tome služi sloj takozvanih simpatizera („prijatelja komunista”), iz čijih redova se oni koji udovoljavaju moralnim zahtevima koji se postavljaju ruskom komunisti primaju u partiju. Ali partija niuikom slučaju ne obraća pažnju samo na povećanje broja svojih članova, već mnogo više na kvalitet onih koji ostaju u njenim redovima. Zato partija koristi svaku priliku, koju joj nude veliki napori revolucije za čišćenje partije. „Ratna mobilizacija komunista nam je”, kaže Lenjin, „pri tome pomogla: kukavice i lupeži okrenuli su partiji leđa. Takvo jedno smanjenje broja članova partije znači jedno značajno povećanje njene snage i njena ugleda. Trebalo bi da nastavimo čišćenje na taj način što ćemo iskoristiti inicijativu komunističkih subota. Čišćenje partije počiva, dakle, na „neprekidnom povećanju zahteva u pogledu stvarnih komunističkih ostvarenja”.

Unutrašnje ustrojstvo KPR upućuje na

drugu stranu naših posmatranja, na misiju partije u revoluciji. Komunistička partija, kao prethodnica revolucije, treba u razvoju uvek za najmanje jedan korak da prednjači masama. Kao što je komunistička partija bila svesna nužnosti revolucije u vreme kada su mase, u najboljem slučaju, osećale samo prigušeno nezadovoljstvo svojim položajem, tako u komunističkim partijama treba da je živa slobodna svest carstva slobode i da odlučujuće utiče na njene akcije, kada mase ideološki još nisu u stanju da se otrgnu od korumpiranog tla kapitalizma. Ova uloga komunističke partije biće u punom obimu aktuelna, naravno, tek sa osnivanjem sovjetske vlade. Ako je, naime, proletarijat institucionalno vaspоставio svoju moć, onda sve zavisi od toga da li je duh koji u tim institucijama živi zaista duh komunizma, duh novog čovečanstva koje nastaje ili, pak, samo novi odlivak starog društva. Princip koji će razjasniti, raščistiti, goniti napred, taj princip može biti samo komunistička partija. Pošto je nemoguće da promena oblika vlasti istovremeno povlači za sobom unutarnju promenu u ljudima, to moraju sve loše pojave kapitalističkog društva (birokratija, korupcija itd.) ući u sovjetske institucije; postoji velika opasnost da one, još pre nego što se stvarno mogu obrazovati, propadnu ili okoštaju. Tu komunistička partija mora da istupi kao kritičar, kao uzor, kao bedem, kao redar i popravljaj — samo je ona to u stanju.”

Tako komunistička partija mora, pošto je bila vaspitač proletarijata za revoluciju, da bude vaspitač čovečanstva za slobodu i samodisciplinu. Ovu misiju može samo onda da ispuni ako to vaspitanje svojih članova počne od samog početka. Ali, bio bi to sasvim nemarksistički, nedijalektički način mišljenja ako bi gore nagoveštene obe faze razvoja grubo razdvojili jednu od druge. One, naprotiv, stalno prelaze jedna u drugu i niko nije u stanju da odredi kada potonja počinje, a kada prethodna prestaje. Otuda ljudski ideal carstva slobode mora u komunističkim partijama da bude delotvoran kao svesni princip njenog delanja, kao pokretač njihova života, od momenta njihova nastanka. Organizacione forme, osvešćivanje putem prosvetavanja i propagande, jesu pri tome odsudna i bitna sredstva. Ali nikako i jedina. Mnogo toga — u krajnjoj

liniji ono odsudno — moraju komunisti sami kao ljudi da ostvare.

Komunistička partija mora da bude prvo otelevljenje carstva slobode; u njoj najpre mora da vlada duh bratstva, istinske solidarnosti, požrtvovanosti. Ako to ne može da ostvari ili ako makar ne učini ozbiljne napore da to sprovede u život — onda se komunistička partija razlikuje od drugih partija samo svojim programom. Čak postoji opasnost da postepeno nestane nepremostivi jaz koji je programski deli od oportunističkih kolebljivaca i da ubrzo postane samo „najlevlje krilo” „radničkih partija”. Onda će se još više povećati opasnost — koja se veoma pojačava frazerskim priznavanjem III Internacionale od strane partija centra — da kvalitativno odvajanje komunista od drugih postane samo kvantitativno i čak se postepeno izgubi. Što manje jedna komunistička partija organizaciono i duševno ostvaruje svoj ideal, to će ona biti manje sposobna da se, s jedne strane, snažno suprotstavi opštem kompromiserskom raspoloženju i da, s druge strane, nesvesne, ali prave revolucionarne elemente (sindikaliste, anarhiste) vaspita u prave komuniste.

Kompromis i raspad napajaju se iz istog izvora: iz nedovoljnog unutrašnjeg preobražaja samih komunista. Ukoliko su se komunisti (a sa njima i komunistička partija) više očistili od ostataka kapitalističko-socijal-demokratskog partijskog života, od birokratije, intriga, laktašenja itd., ukoliko njihova zajednička partijska pripadnost postaje istinsko drugarstvo i duhovna druževnost, utoliko će više biti u stanju da ispunje svoju misiju: da okupe revolucionarne snage, da jačaju kolebljive, da u nesvesnima probude svest — da, konačno, odbace i unište lupeže i oportuniste. Revolucionarno doba, bogato dugotrajnim i teškim borbama, koje nam predstoji, nudi bezbroj prilika za ovo samovaspitanje.

¹⁾ „Velika inicijativa”, Bern, Unionverlag, 1920.

²⁾ Up. članak druga Vladimira Zorina, „Komunistička partija i sovjetske institucije”, u: Kommunismus, I, sv. 8—9 (19207, str. 283 i d.)

(1920.)

Prevela s nemačkog: OLGA BEKIĆ